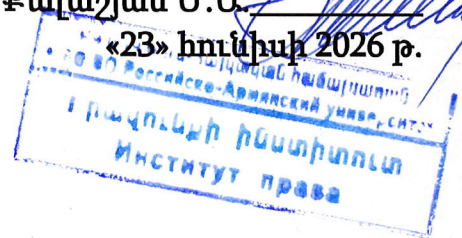

**«Ռուս-Հայկական համալսարան» բարձրագույն կրթության միջպետական
կրթական կազմակերպություն**

Հաստատում եմ՝
Իրավունքի ինստիտուտի տնօրեն
Քալաշյան Մ.Ա.
«23» հունիսի 2026 թ.

Ինստիտուտ՝ Իրավունքի
Ամբիոն՝ Իրավունքի տեսության և Սահմանադրական իրավունքի

Հեղինակ՝ դասախոս Փահլևանյան Լ.Ա.

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ Էկոլոգիական իրավունք

Մասնագիտություն՝ 042101.00.6 «Իրավագիտություն»

Կրթական ծրագիր՝ 042101.01.6 «Իրավագիտություն»

1. ԱՆՈՏԱՑԻԱ

1.1. Դասընթացի բովանդակության համառոտ նկարագիրը.

«Էկոլոգիական իրավունք» դասընթացը նախատեսված է բակալավրիատի ուսանողների համար, որոնց մասնագիտական գործունեությունը առնչվում է բնօգտագործման իրավական կարգավորմանը, շրջակա միջավայրի պահպանմանը և էկոլոգիական անվտանգության ապահովմանը:

«Էկոլոգիական իրավունք» դասընթացը ներկայացվում է դրա համալիր և միջնյուղային բնույթի հաշվառմամբ: Էկոլոգիական իրավունքի նորմերը ամրագրված են ոչ միայն հատուկ բնապահպանական օրենսդրության մեջ, այլև սահմանադրական, վարչական, քաղաքացիական, քրեական և իրավունքի այլ ճյուղերի կարգավորումներում: Այդ հանգամանքով է պայմանավորված էկոլոգիական-իրավական նորմերի և ինստիտուտների ուսումնասիրության միջառարկայական մոտեցման անհրաժեշտությունը:

Հարկ է նկատի ունենալ, որ էկոլոգիական օրենսդրությունը շարունակաբար զարգանում է՝ արձագանքելով շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտի ժամանակակից մարտահրավերներին: Ուստի, ուսանողների պատրաստման կարևոր բաղադրիչ է գործող օրենսդրության մեջ նոր էկոլոգիական պահանջների բացահայտման, իրավական միտումների վերլուծության և դրանց իրացման մեխանիզմների գնահատման կարողությունների ձևավորումը:

Դասընթացի յուրացման ընթացքում առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում Հայաստանի Հանրապետության գործող էկոլոգիական օրենսդրությանը, ինչպես նաև համեմատական կարգով՝ Ռուսաստանի Դաշնության իրավական կարգավորումներին, ներառյալ բնական ռեսուրսների օգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում իրավասու մարմինների ընդունած նորմատիվ իրավական ակտերը: Ուսուցման գործընթացում էական նշանակություն ունեն վերջին տարիներին ընդունված հատուկ նորմատիվ իրավական ակտերի ուսումնասիրությունն ու մեկնաբանությունը, ինչպես նաև տարբեր իրավական ակտերում ամրագրված էկոլոգիական նորմերը որոնելու, համակարգելու և վերլուծելու հմտությունների զարգացումը:

Այսպիսով, «Էկոլոգիական իրավունք» դասընթացի նպատակն է ուսանողների մոտ ձևավորել էկոլոգիական օրենսդրության հիմքերի համակարգային և գործնական ուղղվածություն ունեցող ընկալում, ինչպես նաև մասնագիտական գործունեության ընթացքում էկոլոգիական-իրավական նորմերը կիրառելու կարողություն: Ուսուցման արդյունքում ուսանողները ձեռք են բերում այնպիսի կարողություններ, որոնք անհրաժեշտ են իրավունքի տարբեր ոլորտներում և գործնական գործունեության մեջ էկոլոգիական պահանջների պահպանումն ապահովելու համար:

1.2. Դասընթացի աշխատատարությունը ակադեմիական կրեդիտներով և ժամերով, ամփոփիչ ստուգման ձևը (քննություն/ստուգարք/դիֆերենցացված ստուգարք).

2 կրեդիտ, 72 ակադեմիական ժամ, ստուգարք

1.3. Դասընթացի փոխկապակցվածությունը ուսումնական ծրագրի այլ դասընթացների հետ.

«Էկոլոգիական իրավունք» դասընթացն ունի միջնորդային բնույթ և սերտորեն փոխկապակցված է իրավաբանների պատրաստման ուսումնական ծրագրում ներառված հիմնական իրավաբանական դասընթացների հետ: Սահմանադրական իրավունքը սահմանում է շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում իրավական կարգավորման հիմնարար հիմքերը, այդ թվում՝ անձի՝ բարենպաստ շրջակա միջավայրում ապրելու իրավունքը և հանրային իշխանության մարմինների իրավասությունների տարանջատման սկզբունքները: Վարչական իրավունքը բացահայտում է բնօգտագործման և բնապահպանական վերահսկողության ոլորտում իրավասու պետական մարմինների կարգավիճակը, վարչարարության ընթացակարգերը և վարչական պատասխանատվության առանձնահատկությունները: Քաղաքացիական իրավունքը հնարավորություն է տալիս ուսումնասիրել բնական ռեսուրսների տիրապետման ու օգտագործման, ինչպես նաև էկոլոգիական վնասի հատուցման իրավական մեխանիզմները: Քրեական իրավունքը և քրեական դատավարությունը կարգավորում են էկոլոգիական հանցագործությունների համար պատասխանատվության հիմքերը և ընթացակարգերը:

Այդպիսով, դասընթացը հիմնվում է հիմնական իրավական ճյուղերի վրա, ինտեգրում է դրանց դրույթները էկոլոգիական համատեքստում և նպաստում շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական մեխանիզմների ամբողջական ընկալմանը:

2. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

2.1. Դասընթացի նպատակները և խնդիրները.

«Էկոլոգիական իրավունք» դասընթացի ուսումնասիրության նպատակն է բակալավրիատի ուսանողների մոտ ձևավորել ամբողջական պատկերացում էկոլոգիական իրավունքի՝ որպես իրավական համակարգի ինքնուրույն և համալիր բնույթ ունեցող ճյուղի էության, կառուցվածքի և սկզբունքների վերաբերյալ:

Նշված նպատակի շրջանակում դասընթացի հիմնական խնդիրներն են՝

- ուսանողներին ծանոթացնել էկոլոգիական իրավունքի իրավական բնույթին և համակարգին.
- ուսումնասիրել դրա հիմնական հասկացությունները, սկզբունքները և աղբյուրները.
- բացահայտել էկոլոգիական իրավահարաբերությունների մասնակիցների իրավունքների և պարտականությունների բովանդակությունը.
- ձևավորել շրջակա միջավայրի պահպանության և բնական ռեսուրսների ռացիոնալ օգտագործման ոլորտում իրավական կարգավորման մեխանիզմների ընկալում.
- վերլուծել ժամանակակից էկոլոգիական ճգնաժամի պատճառները և ուսումնասիրել դրա հաղթահարման իրավական միջոցները.

- զարգացնել ուսանողների՝ էկոլոգիական օրենսդրության նորմերի իրավական վերլուծության և գործնական կիրառման հմտությունները:

Դասընթացի յուրացումը միտված է այնպիսի որակավորված մասնագետների պատրաստմանը, որոնք ունակ են կողմնորոշվելու էկոլոգիական նորմատիվ պահանջների համակարգում, նպաստելու էկոլոգիական անվտանգության ապահովմանը և կիրառելու էկոլոգիական-իրավական նորմերը պետական ու մասնավոր պրակտիկայի տարբեր ոլորտներում:

2.2. Դասընթացի աշխատատարությունը և ուսումնական աշխատանքի տեսակները (ակադեմիական ժամերով և կրեդիտներով)

Ուսումնական աշխատանքի տեսակները	Ընդամենը, ակադ. ժամերով	1_կիս.	2_կիս.	— կիս.	— կիս.	— կիս.	— կիս.
1	2	3	4	5	6	7	8
Առարկայի ուսումնասիրության ընդհանուր աշխատատարությունը ըստ կիսամյակների, այդ թվում՝	72						
Լսարանային պարապմունքներ, այդ թվում՝	32						
Դասախոսություններ	16						
Գործնական պարապմունքներ, այդ թվում՝	16						
Կիրառական նախագծերի քննարկում							
Կազմումներ							
Գործարար խաղեր, թրեյնինգներ							
Ստուգողական աշխատանքներ							
Այլ (նշել)							
Սեմինարներ							
Լաբորատոր աշխատանքներ							
Այլ տեսակներ (նշել)							
Ինքնուրույն աշխատանք, այդ թվում՝	40						
Քննությունների/ստուգարքների նախապատրաստում							
Ինքնուրույն աշխատանքի այլ տեսակներ, այդ թվում՝ (նշել)							
Գրավոր տնային առաջադրանքներ							

Ուսումնական աշխատանքի տեսակները	Ընդամենը, ակադ. ժամերով	$\frac{1}{-}$ կիս.	$\frac{2}{-}$ կիս.	$\frac{1}{-}$ կիս.	$\frac{2}{-}$ կիս.	$\frac{1}{-}$ կիս.	$\frac{2}{-}$ կիս.
1	2	3	4	5	6	7	8
Կուրսային աշխատանքներ							
Էսսեներ և ռեֆերատներ							
Վերահսկողական ժամեր							
Խորհրդատվություններ							
Ուսուցման այլ մեթոդներ և ձևեր							
Ամփոփիչ վերահսկողություն (քննություն, ստուգարք, դիֆ. ստուգարք՝ նշել)	ստուգարք						

2.3. Դասընթացի բովանդակությունը

2.3.1. Լսարայան պարապմունքների թեմատիկ ծրագիրը և աշխատատարությունը (մոդուլներ, բաժիններ և պարապմունքների տեսակներ)

Դասընթացի բաժինները և թեմաները	Ընդամենը (ակադ. ժամ)	Դասախոսություններ (ակադ. ժամ)	Գործնական պարապմունքներ (ակադ. ժամ)	Սեմինարներ (ակադ. ժամ)	Լաբոր . (ակադ. ժամ)
1	2=3+4+5+6	3	4	5	6
Թեմա 1. Էկոլոգիական իրավունքը որպես իրավունքի ճյուղ	2	1	1		
Թեմա 2. Էկոլոգիական իրավունքի աղբյուրները	4	2	2		
Թեմա 3. Էկոլոգիական իրավահարաբերություններ	4	2	2		
Թեմա 4. Քաղաքացիների Էկոլոգիական իրավունքները	4	2	2		
Թեմա 5. Բնական ռեսուրսների սեփականության իրավունք	4	2	2		
Թեմա 6. Բնօգտագործման իրավունք	4	2	2		
Թեմա 7. Էկոլոգիական նորմավորման,	4	2	2		

Դասընթացի բաժինները և թեմաները	Ընդամենը (ակադ. ժամ)	Դասախոսություններ (ակադ. ժամ)	Գործնական պարապմունքներ (ակադ. ժամ)	Սեմինարներ (ակադ. ժամ)	Լաբոր. (ակադ. ժամ)
1	2=3+4+5+6	3	4	5	6
ստանդարտացման, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և էկոլոգիական փորձաքննության իրավական հիմքերը					
Թեմա 8. Էկոլոգիական վերահսկողության իրավական հիմքերը. Իրավաբանական պատասխանատվություն էկոլոգիական իրավախախտումների համար	2	1	1		
Թեմա 9. Շրջակա միջավայրի իրավական պահպանությունը արդյունաբերության և էներգետիկայի ոլորտներում	2	1	1		
Թեմա 10. Շրջակա միջավայրի միջազգային իրավունք	2	1	1		
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	32	16	16		

2.3.2. Դասընթացի բաժինների համառոտ բովանդակությունը թեմատիկ ծրագրի ձևով

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԱՍ

Թեմա 1. Էկոլոգիական իրավունքը որպես իրավունքի ճյուղ

Գլոբալ և տարածաշրջանային էկոլոգիական հիմնախնդիրների սրացումը: Շրջակա միջավայրի ժամանակակից վիճակը աշխարհում, Ռուսաստանի Դաշնությունում և Հայաստանի Հանրապետությունում: Էկոլոգիական ճգնաժամի հիմնական դրսևորումները՝ բնական ռեսուրսների սպառում, բնական միջավայրի աղտոտում, կենսաբազմազանության կորուստ և կլիմայի փոփոխություն:

Հասարակության և բնության փոխհարաբերության հիմնական հայեցակարգերը՝ մարդակենտրոն, կենսակենտրոն և էկոսոցիալական մոտեցումներ: Էկոլոգիական ճգնաժամի պատճառները՝ տեխնաժին ազդեցություն, սպառման աճ, իրավական նիհիլիզմ և ինստիտուցիոնալ թուլություն: Ճգնաժամի հաղթահարման հիմնական ուղղությունները՝

կայուն զարգացում, էկոլոգիական կրթություն, իրավական կարգավորում և միջազգային համագործակցություն:

Դասընթացի հիմնական հասկացությունները՝ «բնություն», «շրջակա միջավայր», «շրջակա բնական միջավայր», «էկոլոգիական անվտանգություն», «բնության պահպանություն», «շրջակա միջավայրի պահպանություն» և «էկոլոգիական անվտանգության ապահովում»: Շրջակա միջավայրի պահպանության և էկոլոգիական անվտանգության ապահովման կատեգորիաների հարաբերակցության խնդիրը: Պետության էկոլոգիական գործառույթը:

Էկոլոգիական իրավունքի հասկացությունը՝ որպես իրավունքի համալիր և միջնյուղային ճյուղ: Էկոլոգիական հարաբերությունների իրավական կարգավորման առարկան և մեթոդները: Էկոլոգիական իրավունքի համակարգը՝ ընդհանուր և հատուկ մասեր: Շրջակա միջավայրի իրավական պահպանության սկզբունքները՝ էկոլոգիական վտանգավորության կանխավարկած, կանխարգելիչ միջոցների առաջնահերթություն, էկոլոգիական տեղեկատվության մատչելիություն, հասարակության մասնակցություն շրջակա միջավայրի պահպանությանը և այլ սկզբունքներ:

Էկոլոգիական իրավունքի ձևավորման պատմությունը և զարգացման փուլերը: Ինտեգրման և տարբերակման միտումները էկոլոգիական իրավունքում: Ճյուղի անվանման խնդիրը՝ «բնապահպանական իրավունք», «բնության պահպանության և բնական ռեսուրսների ռացիոնալ օգտագործման իրավունք», «շրջակա միջավայրի իրավունք», «էկոլոգիական իրավունք»:

Էկոլոգիական իրավունքի հարաբերակցությունը վարչական, քաղաքացիական, բնական ռեսուրսների, հողային, ջրային, անտառային, քաղաքաշինական և քրեական իրավունքի հետ: Էկոլոգիական իրավունքը՝ որպես ուսումնական դասընթաց և իրավաբանական գիտության ինքնուրույն ուղղություն:

ա) Հիմնական գրականություն՝

1. Իսկոյան Ա. Բ., Գեղամյան Օ. Մ., Գրիգորյան Հ. Ս. ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. Ընդհանուր մաս. Երևան, «Հայրապետ», 2020:
2. Բրինչուկ Մ. Մ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:
3. Բոգոլյուբով Ս. Ա. (խմբ.) Էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2010:
4. Դուբովիկ Օ. Լ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:
5. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն:
6. Ռուսաստանի Դաշնության Սահմանադրություն:

գ) Լրացուցիչ գրականություն՝

1. Օրիուսի կոնվենցիա՝ տեղեկատվության մատչելիության, հասարակության մասնակցության և բնապահպանական հարցերով արդարադատության մատչելիության մասին:
2. Փարիզյան համաձայնագիր և կլիմայի փոփոխության վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթեր:
3. UNEP և IPCC զեկույցներ շրջակա միջավայրի և կլիմայի փոփոխության վերաբերյալ:

Թեմա 2. Էկոլոգիական իրավունքի աղբյուրները

Էկոլոգիական իրավունքի աղբյուրների հասկացությունը և առանձնահատկությունները: Էկոլոգիական իրավունքի աղբյուրների համակարգը ժամանակակից փուլում: Շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում միջազգային պայմանագրերը և դրանց տեղը ազգային իրավական համակարգում: Էկոլոգիական իրավունքի սահմանադրական հիմքերը:

Օրենքը՝ որպես էկոլոգիական իրավունքի հիմնական աղբյուր: Բնական ռեսուրսների վերաբերյալ և հարակից ճյուղային օրենսդրության էկոլոգիականացման խնդիրները: Հայաստանի Հանրապետության և Ռուսաստանի Դաշնության նախագահների, կառավարությունների, նախարարությունների, գերատեսչությունների և տեղական ինքնակառավարման մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերը էկոլոգիական իրավունքի աղբյուրների համակարգում:

Դատական պրակտիկայի դերը էկոլոգիական հարաբերությունների կարգավորման գործում: Սահմանադրական և վարչական արդարադատության նշանակությունը էկոլոգիական իրավունքների պաշտպանության, ինչպես նաև շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն ունեցող վարչական ակտերի օրինականության վերահսկողության համատեքստում:

ա) Հիմնական գրականություն՝

1. Իսկոյան Ա. Բ., Գեղամյան Օ. Մ., Գրիգորյան Հ. Ս. ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. Ընդհանուր մաս. Երևան, «Հայրապետ», 2020:
2. Բրինչուկ Մ. Մ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:
3. Բոգոլյուբով Ս. Ա. (խմբ.) Էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2010:
4. Դուբովիկ Օ. Լ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

բ) Հիմնական մասնագիտական գրականություն՝

1. Հայաստանի Հանրապետության ոլորտային օրենքները շրջակա միջավայրի պահպանության, ՇՄԱԳ-ի, ջրօգտագործման, ընդերքօգտագործման և անտառօգտագործման վերաբերյալ:
2. Ռուսաստանի Դաշնության «Շրջակա միջավայրի պահպանության մասին» դաշնային օրենք:
3. Միջազգային բնապահպանական պայմանագրերի ժողովածուներ և մեկնաբանություններ:

գ) Լրացուցիչ գրականություն՝

1. Գոլիչենկով Ա. Կ. Էկոլոգիական իրավունքի հասկացությունը, վիճակը և զարգացումը. Մոսկվա, 2000:
2. Բոգդանովսկայա Ի. Յու. Դատական նախադեպը որպես իրավունքի աղբյուր. Մոսկվա, 2002:
3. Վասիլևա Մ. Ի. Էկոլոգիական իրավունքների պաշտպանության խնդիրների վերաբերյալ հոդվածներ:

Թեմա 3. Էկոլոգիական իրավահարաբերություններ

Էկոլոգիական իրավահարաբերությունները բնորոշվում են որպես հասարակական հարաբերությունների հատուկ տեսակ, որոնք ծագում, փոփոխվում և դադարում են շրջակա

միջավայրի պահպանության, ռացիոնալ բնօգտագործման և էկոլոգիական անվտանգության ապահովման ոլորտներում: Դրանք առանձնանում են հանրային շահի բարձր աստիճանով, բնական օբյեկտների հատուկ իրավական ռեժիմով և կանխարգելիչ իրավական կարգավորման գերակայությամբ:

Էկոլոգիական իրավահարաբերության կառուցվածքը ներառում է իրավական նորմը, սուբյեկտները, օբյեկտները և բովանդակությունը՝ մասնակիցների իրավունքներն ու պարտականությունները: Իրավական նորմերը սահմանում են էկոլոգիական հարաբերությունների ծագման, իրականացման, փոփոխման և դադարման հիմքերը, ինչպես նաև դրանց պաշտպանության միջոցները:

Էկոլոգիական իրավահարաբերությունների մասնակիցները՝ քաղաքացիներ, իրավաբանական անձինք, պետական մարմիններ, համայնքներ, միջազգային կազմակերպություններ: Սուբյեկտների իրավունքները բարենպաստ շրջակա միջավայրի, էկոլոգիական տեղեկատվության և բնության պահպանությանը մասնակցելու ոլորտներում: Սուբյեկտների պարտականությունները էկոլոգիական պահանջների և չափորոշիչների պահանջման ուղղությամբ:

Օբյեկտների դասակարգումը՝ օդ, ջուր, հող, ընդերք, անտառներ, կենդանական և բուսական աշխարհ, էկոհամակարգեր, կենսոլորտ և կլիմայական համակարգ: Ժամանակակից միտումները, որոնք ընդլայնում են էկոլոգիական իրավական պաշտպանության օբյեկտների շրջանակը՝ ընդգրկելով գլոբալ էկոլոգիական բարիքները և կենսաբազմազանությունը:

Էկոլոգիական իրավահարաբերությունների ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքում ընկած իրավական փաստերն են իրավաչափ գործողությունները, թույլտվությունների տրամադրումը, իրավախախտումները և իրավաբանական նշանակություն ունեցող իրադարձությունները: Պաշտպանության ձևերն են վարչական, դատական և միջազգային-իրավական պաշտպանության մեխանիզմները:

ա) Հիմնական գրականություն՝

1. Իսկոյան Ա. Բ., Գեղամյան Օ. Մ., Գրիգորյան Հ. Ս. ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. Ընդհանուր մաս. Երևան, «Հայրապետ», 2020:
2. Բրինչուկ Մ. Մ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:
3. Բոգոլյուբով Ս. Ա. (խմբ.) Էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2010:
4. Դուբովիկ Օ. Լ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

բ) Հիմնական մասնագիտական գրականություն՝

1. Բոգոլյուբով Ս. Ա. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2023:
2. Խրեատոմատիա էկոլոգիական իրավունքի վերաբերյալ / խմբ. Ս. Ա. Բոգոլյուբովի. Մոսկվա, 2020:
3. Սադովնիկովա Ն. Ա. Էկոլոգիական մարդու իրավունքներ. իրականացման խնդիրները. Սանկտ Պետերբուրգ, 2018:

գ) Լրացուցիչ գրականություն՝

1. Շեստակով Ա. Ս. Կենսաբազմազանություն. օգտագործման և պահպանության կարգավորումը միջազգային իրավունքում:

2. Վինոկուրով Ս. Ի. Էկոլոգիական անվտանգության ապահովման հեռանկարները իրավապահ մարմինների կողմից:
3. Հանտ Մ. Գլոբալ էկոլոգիական իրավունք. մարտահրավերներ և հեռանկարներ. Օքսֆորդ, 2020:

Թեմա 4. Մարդու էկոլոգիական իրավունքները

Բարենպաստ շրջակա միջավայրում ապրելու իրավունքի սահմանադրական ամրագրումը, այդ թվում՝ Հայաստանի Հանրապետության, Ռուսաստանի Դաշնության և այլ պետությունների սահմանադրություններում: Բնության պահպանության պետական երաշխիքները՝ որպես անձի և հասարակության առջև պետության սահմանադրական պարտավորության դրսևորում:

Միջազգային փաստաթղթերի՝ Օրիուսի կոնվենցիայի, Ռիոյի հռչակագրի, ՄԱԿ-ի փաստաթղթերի և այլ աղբյուրների նշանակությունը էկոլոգիական իրավունքների ձևավորման և պաշտպանության գործում: Պետությունների պարտավորությունները միջազգային չափորոշիչները ազգային իրավունքում ներդնելու և արդյունավետ իրացնելու ուղղությամբ:

Բարենպաստ շրջակա միջավայրում ապրելու իրավունք, էկոլոգիական տեղեկատվություն ստանալու իրավունք, էկոլոգիական նշանակություն ունեցող որոշումների ընդունմանը մասնակցելու իրավունք, էկոլոգիական վերահսկողությանը մասնակցելու իրավունք և էկոլոգիական իրավախախտումների հետևանքով պատճառված վնասի հատուցման իրավունք:

Իրավական, կազմակերպական և ընթացակարգային երաշխիքները՝ տեղեկատվության մատչելիության օրենքով սահմանված մեխանիզմներ, էկոլոգիական փորձաքննությանը և հանրային քննարկումներին մասնակցելու հնարավորություններ, պետական մարմիններ և դատարաններ դիմելու կարգ:

Էկոլոգիական տեղեկատվության մատչելիության սահմանափակման օրինական հիմքերը՝ պետական կամ ծառայողական գաղտնիք, անվտանգություն և այլ օրենքով նախատեսված դեպքեր: Հանրային շահերի և քաղաքացիների իրավունքների հավասարակշռության խնդիրները:

Պետական մարմինների գործողությունների և անգործության վարչական բողոքարկման ընթացակարգերը: Էկոլոգիական իրավունքների դատական պաշտպանություն՝ առողջությանը և գույքին պատճառված վնասի հատուցման հայցեր, ապօրինի գործունեությունը դադարեցնելու պահանջներ, հասարակական միավորումների մասնակցություն էկոլոգիական իրավունքների պաշտպանությանը:

ա) Հիմնական գրականություն՝

1. Իսկոյան Ա. Բ., Գեղամյան Օ. Մ., Գրիգորյան Հ. Ս. ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. Ընդհանուր մաս. Երևան, «Հայրապետ», 2020:
2. Բրինչուկ Մ. Մ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:
3. Բոգոլյուբով Ս. Ա. (խմբ.) Էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2010:
4. Դուբովիկ Օ. Լ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

բ) Հիմնական մասնագիտական գրականություն՝

1. Բոգոլյուբով Ս. Ա. Էկոլոգիական իրավունքների պաշտպանություն. ձեռնարկ քաղաքացիների և հասարակական միավորումների համար. Մոսկվա, 1998:
2. Վասիլևա Մ. Ի. Էկոլոգիական իրավունքների դատական պաշտպանություն. Էկոլոգիական վնասի հատուցման և կանխարգելման իրավական հարցեր. Մոսկվա, 1996:
3. Օրիուսի կոնվենցիայի կիրառման վերաբերյալ ազգային և միջազգային նյութեր:

Թեմա 5. Բնական ռեսուրսների սեփականության իրավունք

Սեփականության իրավունքի բացահայտումը՝ որպես իրավական ինստիտուտ և տնտեսական կատեգորիա: Սեփականության իրավունքի նշանակությունը բնական ռեսուրսների օգտագործման, պահպանության և պաշտպանության հարաբերությունների կարգավորման մեջ: Սեփականության ինստիտուտի գործառույթները՝ պատկանելիության որոշում, իրավագործությունների ամրագրում և սեփականատիրոջ օրինական շահերի պաշտպանություն:

Օրենսդրությամբ նախատեսված այն բնական օբյեկտների շրջանակը, որոնք կարող են հանդիսանալ սեփականության իրավունքի օբյեկտներ: Բնական ռեսուրսների տեսակները՝ հող, ջրեր, անտառներ, ընդերք և այլ էկոլոգիական բաղադրիչներ: Օբյեկտների տարանջատումը ըստ սեփականության ձևերի՝ մասնավոր, պետական և համայնքային:

Մասնավոր սեփականություն՝ իրավական հիմքեր և ամրագրում սահմանադրական ու ոլորտային օրենսգրքերում: Պետական սեփականություն՝ ռազմավարական բնական ռեսուրսների նկատմամբ գերակշռող ձև, ինչպես նաև բացառիկ պետական սեփականության օբյեկտներ: Համայնքային սեփականություն՝ տեղական ինքնակառավարման շրջանակում տնօրինման և օգտագործման առանձնահատկություններ:

Սեփականության իրավունքի ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերը՝ պետական տրամադրում, գործարքներ, ժառանգություն, օտարում, պետական կամ հանրային կարիքների համար վերցնում և օրենքով նախատեսված այլ դեպքեր:

Սեփականության իրավունքի իրավական պաշտպանության մեխանիզմները՝ դատական պաշտպանություն, վարչական միջոցներ և պատասխանատվություն սեփականատիրոջ իրավունքների խախտման համար: Սեփականատիրոջ, պետության և հասարակության շահերի հավասարակշռման իրավական անհրաժեշտությունը:

Կայուն զարգացման սկզբունքների հաշվառումը, սեփականության իրավունքի էկոլոգիական սահմանափակումները, հանրային շահի նշանակության աճը և շրջակա միջավայրի պահպանության առաջնահերթությունը բնական ռեսուրսների սեփականության իրավունքի իրականացման ընթացքում:

ա) Հիմնական գրականություն՝

1. Իսկոյան Ա. Բ., Գեղամյան Օ. Մ., Գրիգորյան Հ. Ս. ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. Ընդհանուր մաս. Երևան, «Հայրապետ», 2020:
2. Բրինչուկ Մ. Մ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:
3. Բոգոլյուբով Ս. Ա. (խմբ.) Էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2010:
4. Դուբովիկ Օ. Լ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

բ) Հիմնական մասնագիտական գրականություն՝

1. Կրասսով Օ. Ի. Հողի նկատմամբ մասնավոր սեփականության իրավունք. Մոսկվա, 2000:
2. Հայաստանի Հանրապետության հողային, ջրային, ընդերքի և անտառային օրենսդրություն:
3. Բնական ռեսուրսների սեփականության իրավունքի վերաբերյալ դատական և վարչական պրակտիկայի նյութեր:

Թեմա 6. Բնօգտագործման իրավունք

Բնօգտագործման իրավունքի հասկացությունը և էությունը: Բնօգտագործման իրավունքը՝ որպես էկոլոգիական իրավունքի ինստիտուտ, բնական ռեսուրսների օգտագործման հարաբերությունները կարգավորող իրավական նորմերի ամբողջություն է: Այն ունի երկակի բնույթ. օբյեկտիվ իմաստով հանդես է գալիս որպես բնական օբյեկտների օգտագործման կանոնների համակարգ, իսկ սուբյեկտիվ իմաստով՝ որպես բնօգտագործողների իրավունքների և պարտականությունների ամբողջություն:

Բնօգտագործման տեսակները՝ ընդհանուր և հատուկ: Ընդհանուր բնօգտագործումը ենթադրում է քաղաքացիների ազատ հասանելիություն բնական բարիքներին՝ ջուր, օդ, անտառ և այլն՝ առանց հատուկ թույլտվությունների: Հատուկ բնօգտագործումը բնական ռեսուրսների օգտագործումն է թույլտվությունների, լիցենզիաների կամ պայմանագրերի հիման վրա:

Բնօգտագործման իրավունքի սուբյեկտները և օբյեկտները: Սուբյեկտներ են ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք, պետական մարմինները և համայնքները: Օբյեկտներ են բնական ռեսուրսները՝ հող, ընդերք, ջրեր, անտառներ, կենդանական աշխարհ, մթնոլորտային օդ և այլն:

Բնօգտագործման իրավունքի ծագման, փոփոխման և դադարման հիմքերը: Բնօգտագործման իրավունքի տրամադրման կարգը՝ վարչական ակտեր, լիցենզիաներ, թույլտվություններ և պայմանագրեր: Դադարման մեխանիզմները՝ ժամկետի ավարտ, հրաժարում, պայմանների խախտում, թույլտվության կասեցում կամ ուժը կորցրած ճանաչում:

Բնօգտագործման կանոնների խախտման համար պատասխանատվությունը: Վարչական, քաղաքացիաիրավական և քրեական պատասխանատվության միջոցները հողային, ջրային, անտառային և ընդերքօգտագործման ոլորտներում: Պատասխանատվության կանխարգելիչ և վերականգնողական դերը էկոլոգիական անվտանգության ու կայուն զարգացման ապահովման գործում:

ա) Հիմնական գրականություն՝

1. Իսկոյան Ա. Բ., Գեղամյան Օ. Մ., Գրիգորյան Հ. Ս. ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. Ընդհանուր մաս. Երևան, «Հայրապետ», 2020:
2. Բրինչուկ Մ. Մ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:
3. Բոգոլյուբով Ս. Ա. (խմբ.) Էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2010:
4. Դուբովիկ Օ. Լ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

բ) Հիմնական մասնագիտական գրականություն՝

1. Բոգոլյուբով Ս. Ա. Բնօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության իրավական հիմքերը:
2. Հայաստանի Հանրապետության ջրային օրենսգիրք, հողային օրենսգիրք, ընդերքի մասին օրենսգիրք և անտառային օրենսգիրք:
3. Աստաֆևա Օ. Ե., Ավրամենկո Ա. Ա., Պիտրյուկ Ա. Վ. Բնօգտագործման հիմունքներ. Մոսկվա, 2019:

Թեմա 7. Էկոլոգիական նորմավորման, ստանդարտացման, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և էկոլոգիական փորձաքննության իրավական հիմքերը

Էկոլոգիական նորմավորումը՝ որպես էկոլոգիական իրավունքի ինստիտուտ: Էկոլոգիական նորմավորման հասկացությունը, նպատակները և խնդիրները: Էկոլոգիական նորմատիվների դասակարգումը՝ թույլատրելի արտանետումների, արտահոսքերի, շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա թույլատրելի ազդեցության նորմատիվներ: Նորմատիվների իրավական նշանակությունը տնտեսական և այլ գործունեության կարգավորման համակարգում:

Շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում ստանդարտացում: Էկոլոգիական ստանդարտացման հասկացությունը, էկոլոգիական ստանդարտների տեսակները և իրավական բնույթը: Շրջակա միջավայրի որակի, տեխնոլոգիական գործընթացների, արտադրանքի անվտանգության և էկոլոգիական կառավարման ստանդարտներ:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման իրավական հիմքերը: ՇՄԱԳ-ի նպատակները և ընթացակարգի իրավական բովանդակությունը: Գնահատման գործընթացի փուլերը և մասնակիցները: Փաստաթղթերի պատրաստման, քննարկման և հաստատման իրավական կարգավորումը: ՇՄԱԳ-ի դերը շրջակա միջավայրին վնասի կանխարգելման գործում:

Էկոլոգիական փորձաքննություն՝ հասկացություն, տեսակներ և իրավական ռեժիմ: Պետական և հասարակական էկոլոգիական փորձաքննության հասկացությունը, օբյեկտները, կազմակերպման և անցկացման կարգը: Իրավասու մարմինների լիազորությունները և պատասխանատվությունը, դիմողների և փորձագետների իրավունքները:

Հրապարակայնության ապահովում և հասարակության մասնակցություն: Քաղաքացիների և կազմակերպությունների մասնակցության նորմատիվ հիմքերը ՇՄԱԳ-ի և փորձաքննության ընթացակարգերում: Էկոլոգիական տեղեկատվության մատչելիություն, հանրային կարծիքի հաշվառման մեխանիզմներ և հասարակական վերահսկողության ազդեցությունը բնօգտագործման ոլորտում որոշումների որակի վրա:

Նորմավորման, ստանդարտացման, ՇՄԱԳ-ի և փորձաքննության հարաբերակցությունը շրջակա միջավայրի իրավական պահպանության համակարգում: Այս ինստիտուտների փոխկապակցվածությունը և դերը կայուն զարգացման սկզբունքի իրացման մեջ:

ա) Հիմնական գրականություն՝

1. Իսկոյան Ա. Բ., Գեղամյան Օ. Մ., Գրիգորյան Հ. Ս. ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. Ընդհանուր մաս. Երևան, «Հայրապետ», 2020:
2. Բրինչուկ Մ. Մ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

3. Բոգոլյուբով Ս. Ա. (խմբ.) Էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2010:

4. Դուբովիկ Օ. Լ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

բ) Հիմնական մասնագիտական գրականություն՝

1. «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենք:

2. Օրիուսի կոնվենցիա և Էսպոյի կոնվենցիա:

3. Էկոլոգիական նորմավորման և փորձաքննության վերաբերյալ մեթոդական նյութեր:

Թեմա 8. Էկոլոգիական վերահսկողության իրավական հիմքերը. Իրավաբանական պատասխանատվություն էկոլոգիական իրավախախտումների համար

Էկոլոգիական վերահսկողության իրավական հիմքերը ներկայացվում են որպես պետական, համայնքային, արտադրական և հասարակական վերահսկողության սուբյեկտների գործունեությունը կարգավորող նորմերի և ընթացակարգերի ամբողջություն, որոնք ուղղված են էկոլոգիական օրենսդրության պահանջների պահպանման ապահովմանը:

Էկոլոգիական վերահսկողության նպատակներն ու խնդիրներն են բնապահպանական պահանջների խախտումների կանխարգելումը, բացահայտումը և կասեցումը, շրջակա միջավայրի վիճակի մոնիթորինգը, ստուգումների իրականացումը և էկոլոգիական փաստաթղթերի իրավական վերլուծությունը:

Էկոլոգիական իրավախախտման հասկացությունը և դրա դասակարգումը՝ շրջակա միջավայրի ու անձանց առողջության համար վտանգավորության բնույթի և աստիճանի հիման վրա: Էկոլոգիական իրավախախտումների առանձնահատկությունները՝ որպես իրավական ներգործության օբյեկտներ:

Էկոլոգիական իրավախախտումների համար իրավաբանական պատասխանատվության ձևերը՝ վարչական, քաղաքացիաիրավական, քրեական, կարգապահական և նյութական պատասխանատվություն: Պատասխանատվության օրենսդրական կարգավորումը, սանկցիաների տեսակները և պատասխանատվության ենթարկելու ընթացակարգը:

Էկոլոգիական իրավախախտումների կանխարգելման և հետևանքների վերացման միջոցները՝ վերականգնողական աշխատանքներ, էկոլոգիական վնասի փոխհատուցում, պետական մարմինների և հասարակության փոխգործակցություն շրջակա միջավայրի իրավական պաշտպանության ապահովման գործում:

ա) Հիմնական գրականություն՝

1. Իսկոյան Ա. Բ., Գեղամյան Օ. Մ., Գրիգորյան Հ. Ս. ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. Ընդհանուր մաս. Երևան, «Հայրապետ», 2020:

2. Բրինչուկ Մ. Մ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

3. Բոգոլյուբով Ս. Ա. (խմբ.) Էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2010:

4. Դուբովիկ Օ. Լ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

բ) Հիմնական մասնագիտական գրականություն՝

1. «Բնապահպանական վերահսկողության մասին» ՀՀ օրենք և ոլորտային ենթաօրենսդրական ակտեր:

2. Հայաստանի Հանրապետության վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք, քրեական օրենսգիրք և քաղաքացիական օրենսգիրք:
3. Էկոլոգիական վերահսկողության և պատասխանատվության վերաբերյալ վարչական ու դատական պրակտիկայի նյութեր:

ՀԱՏՈՒԿ ՄԱՍ

Թեմա 9. Շրջակա միջավայրի իրավական պահպանությունը արդյունաբերության և էներգետիկայի ոլորտներում

Շրջակա միջավայրի իրավական պահպանության ընդհանուր հասկացությունը արդյունաբերական և էներգետիկ գործունեության համատեքստում: Էկոլոգիական օրենսդրության նշանակությունը տնտեսական գործունեության բացասական ազդեցությունը կանխարգելելու գործում: Իրավական կարգավորման դերը ոլորտների հավասարակշռված զարգացման ապահովման մեջ՝ էկոլոգիական անվտանգության և բնական ռեսուրսների կայուն օգտագործման պահանջների հաշվառմամբ:

Ընդերքի հասկացությունը որպես բնական ռեսուրս և իրավական կարգավորման օբյեկտ: Ընդերքօգտագործման իրավական ռեժիմի հիմքերը՝ լիցենզավորում, հանքային ռեսուրսների արդյունահանման և ռացիոնալ օգտագործման պայմաններ, ընդերքի մշակման ընթացքում էկոլոգիական վնասի կանխարգելման մեխանիզմներ և ընդերքօգտագործողների պարտականություններ:

Ջրային ռեսուրսների նշանակությունը՝ որպես իրավական կարգավորման օբյեկտ: Ջրօգտագործման և ջրային օբյեկտների աղտոտումից ու սպառումից պահպանության հիմնական սկզբունքները: Ջրային ռեսուրսների օգտագործման տրամադրման, ռացիոնալ օգտագործման և համապատասխան պահանջների խախտման համար պատասխանատվության իրավական նորմերը:

Հողի նշանակությունը որպես բնական միջավայրի կարևորագույն բաղադրիչ: Հողային հարաբերությունների իրավական կարգավորման սկզբունքները արդյունաբերական և էներգետիկ ոլորտներում: Հողերի օգտագործման ռեժիմներ, հողերի բերրիության պահպանության, դեգրադացիայի և էրոզիայի կանխարգելման միջոցներ:

Անտառային ֆոնդի դերը շրջակա միջավայրի պահպանության և բնական հավասարակշռության ապահովման գործում: Անտառօգտագործման, անտառվերականգնման և անտառների՝ ապօրինի հատումներից ու հրդեհներից պաշտպանության նորմերն ու ընթացակարգերը:

Մթնոլորտային օդի աղտոտման խնդիրը և դրա իրավական պաշտպանության անհրաժեշտությունը: Աղտոտող նյութերի արտանետումների թույլատրելի նորմատիվների սահմանում, օդի որակի մոնիթորինգ, աղտոտումը նվազեցնող տեխնոլոգիաների կիրառում և պատասխանատվություն նորմատիվների խախտման համար:

Կենսաբազմազանության և դրա պահպանության նշանակությունը արդյունաբերական և էներգետիկ զարգացման պայմաններում: Հատուկ պահպանվող բնական տարածքների ստեղծումը և իրավական կարգավիճակը, կենդանական և բուսական աշխարհի նկատմամբ բնօգտագործման սահմանափակումները և վերահսկողությունը:

Թափոնների հասկացությունը և դասակարգումը: Արդյունաբերության և էներգետիկայի ոլորտներում թափոնների հավաքման, տեղափոխման, վերամշակման, օգտահանման և տեղադրման իրավական կանոնները: Թափոնների առաջացումը կանխելու և նվազագույնի հասցնելու պահանջները, անվտանգ կառավարման տեխնոլոգիաների ներդրումը և թափոնների հետ վարվելու կանոնների խախտման համար պատասխանատվությունը:

ա) Հիմնական գրականություն՝

1. Իսկոյան Ա. Բ., Գեղամյան Օ. Մ., Գրիգորյան Հ. Ս. ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. Ընդհանուր մաս. Երևան, «Հայրապետ», 2020:
2. Բրինչուկ Մ. Մ. էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:
3. Բոգոլյուբով Ս. Ա. (խմբ.) էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2010:
4. Դուբովիկ Օ. Լ. էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

բ) Հիմնական մասնագիտական գրականություն՝

1. Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգիրք, ջրային օրենսգիրք, հողային օրենսգիրք և անտառային օրենսգիրք:
2. «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք և ոլորտային ենթաօրենսդրական ակտեր:
3. Արդյունաբերական և էներգետիկ գործունեության էկոլոգիական պահանջների վերաբերյալ մեթոդական ուղեցույցներ:

Թեմա 10. Միջազգային էկոլոգիական իրավունք

Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի հասկացությունը և նշանակությունը՝ որպես պետությունների, միջազգային կազմակերպությունների և միջազգային իրավունքի այլ սուբյեկտների միջև բնության պահպանության ու կայուն զարգացման ոլորտում հարաբերությունները կարգավորող իրավական նորմերի համակարգ: Միջազգային պայմանագրերի և կոնվենցիաների դերը գլոբալ էկոլոգիական քաղաքականության ձևավորման և անդրսահմանային աղտոտման կանխարգելման գործում:

Միջազգային էկոլոգիական իրավունքի հիմնական աղբյուրները: ՄԱԿ-ի Կլիմայի փոփոխության շրջանակային կոնվենցիա, Կենսաբազմազանության մասին կոնվենցիա, Կիոտոյի արձանագրություն, Փարիզյան համաձայնագիր և այլ նշանակալի պայմանագրեր: Հոչակագրերի, բանաձևերի և միջազգային սովորության իրավունքի նշանակությունը բնապահպանական նորմատիվ բազայի ձևավորման գործում:

Անդրսահմանային և գլոբալ աղտոտման իրավական կարգավորումը: Մի քանի պետությունների տարածքներ կամ գլոբալ էկոլոգիական համակարգեր ընդգրկող աղտոտման կանխարգելման և վերահսկման իրավական մեխանիզմները: Մոնիթորինգի, տեղեկատվության փոխանակման և էկոլոգիական աղետների հետևանքների վերացման ոլորտում միջազգային համագործակցության առանձնահատկությունները:

Կենսաբազմազանության և բնական ռեսուրսների պահպանության ոլորտում միջազգային համագործակցությունը: Հազվագյուտ և անհետացող տեսակների պաշտպանությանը, բնական ռեսուրսների կայուն օգտագործմանը և միջազգային

մակարդակով պահպանվող բնական տարածքների ստեղծմանն ուղղված նորմատիվ դրույթները:

Միջազգային կազմակերպությունների և միջազգային էկոլոգիական նորմերի իրականացման մեխանիզմների դերը: Միավորված ազգերի կազմակերպության, ՄԱԿ-ի շրջակա միջավայրի ծրագրի, տարածաշրջանային էկոլոգիական կառույցների և ոչ կառավարական կազմակերպությունների գործառույթներն ու լիազորությունները:

Ժամանակակից մարտահրավերները և շրջակա միջավայրի միջազգային իրավունքի զարգացման հեռանկարները: Կլիմայի փոփոխության, կենսաբազմազանության կորստի և աղտոտման ազդեցությունը միջազգային-իրավական նորմերի կատարելագործման վրա: Միջազգային և ազգային էկոլոգիական օրենսդրության ներդաշնակեցման միտումները:

ա) Հիմնական գրականություն՝

1. Իսկոյան Ա. Բ., Գեղամյան Օ. Մ., Գրիգորյան Հ. Ս. ՀՀ էկոլոգիական իրավունք. Ընդհանուր մաս. Երևան, «Հայրապետ», 2020:
2. Բրինչուկ Մ. Մ. էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:
3. Բոգոլյուբով Ս. Ա. (խմբ.) էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2010:
4. Դուբովիկ Օ. Լ. էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:

բ) Հիմնական մասնագիտական գրականություն՝

1. Օրիուսի կոնվենցիա, Էսպոյի կոնվենցիա, Կենսաբանական բազմազանության մասին կոնվենցիա, Փարիզյան համաձայնագիր:
2. Rajamani L. Climate Change and International Law: Challenges and Responses. Cambridge University Press, 2023.
3. UNEP. Global Environmental Governance: Challenges and Prospects. Nairobi, 2021.

2.3.2. Սեմինարական և գործնական պարապմունքների համառոտ բնութագիրը

Սեմինարական պարապմունքները նվիրված են էկոլոգիական իրավունքի հիմնական ինստիտուտների, ինչպես նաև ազգային և միջազգային բնապահպանական պայմանագրերի ու համաձայնագրերի խորքային վերլուծությանը: Ուսանողները ուսումնասիրում են Ռիոյի հռչակագրի, Օրիուսի կոնվենցիայի, Փարիզյան համաձայնագրի, Կենսաբանական բազմազանության մասին կոնվենցիայի և այլ փաստաթղթերի տեքստերը, քննարկում դրանց նպատակները, սկզբունքները և կողմերի պարտավորությունները:

Գործնական պարապմունքները ներառում են էկոլոգիական վեճերի վերաբերյալ կոնկրետ կազույթների վերլուծություն: Դատական քննարկումների և բանակցությունների մոդելավորման միջոցով ուսանողները վերլուծում են իրական և հիպոթետիկ իրավիճակներ՝ կապված անդրսահմանային աղտոտման, կենսաբազմազանության պահպանության, թույլտվությունների բողոքարկման և էկոլոգիական վնասի հատուցման հետ:

Լրացուցիչ քննարկվում է միջազգային էկոլոգիական նորմերի ինտեգրման մեխանիզմը ազգային օրենսդրության մեջ: Ուսանողները իրականացնում են համեմատական իրավական վերլուծություն, բացահայտում միջազգային պարտավորությունների իրացման առանձնահատկությունները, պատրաստում հաշվետվություններ և ներկայացումներ:

2.3.3. Նյութատեխնիկական ապահովում

Դասընթացի նյութատեխնիկական ապահովումը ներառում է դասախոսությունների և սեմինարների անցկացման համար նախատեսված ուսումնական լսարաններ՝ մուլտիմեդիա սարքավորումներով, ինչպես նաև էլեկտրոնային տվյալների բազաների, միջազգային նորմատիվ իրավական ակտերի, գիտական գրականության և դատական/վարչական պրակտիկայի նյութերի հասանելիություն:

2.4. Դասընթացի մոդուլային կառուցվածքը և ստուգման ձևերի կշիռների բաշխումը

«Էկոլոգիական իրավունք» դասընթացի գնահատման համակարգը կառուցվում է ընթացիկ և ամփոփիչ ստուգման համադրման սկզբունքով: Ընթացիկ վերահսկողությունը ուղղված է կիսամյակի ընթացքում ուսանողի համակարգային աշխատանքի գնահատմանը, իսկ ամփոփիչ վերահսկողությունը՝ տեսական և գործնական իրավիճակներում էկոլոգիական օրենսդրությունը կիրառելու կարողության համալիր ստուգմանը:

Ուսումնական աշխատանքի/ստուգման տեսակ	Ստուգաբք 1	Ստուգաբք 2	Կշիռ ընթացիկ վերահսկողության ներսում	Կշիռ արդյունքում	Կոմպետենցիաներ
Բանավոր հարցում և մասնակցություն սեմինարային քննարկումներին	+	+	30%	Հաշվի է առնվում ընթացիկ վերահսկողության մեջ	ԸՄԿ-2, ՄԿ-2, ՄԿ-6
Գործնական առաջադրանքներ և էկոլոգիական-իրավական խնդիրների լուծում	+	+	40%	Հաշվի է առնվում ընթացիկ վերահսկողության մեջ	ԸՄԿ-2, ՄԿ-3, ՄԿ-6, ՄԿ-9
Թեստավորում դասընթացի առանցքային թեմաներով	+	+	20%	Հաշվի է առնվում ընթացիկ վերահսկողության մեջ	ԸՄԿ-2, ՄԿ-2, ՄԿ-9
Էսսե, ռեֆերատ, դատական/վարչական պրակտիկայի վերլուծական աշխատանք	+	+	10%	Հաշվի է առնվում ընթացիկ վերահսկողության մեջ	ՄԿ-2, ՄԿ-3, ՄԿ-6
Ընդամենը ընթացիկ վերահսկողություն	—	—	100%	Դասընթացի արդյունքային գնահատակա նի 40%	Բոլոր նշված կոմպետենցիաները

3. ՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

3.1. Դասընթացի տեսական մասի նյութեր

3.1.1. Դասագրքեր և ուսումնական ձեռնարկներ

1. Բոգոլյուբով Ս. Ա. Էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք. Մոսկվա, 2023:
2. Կրասնով Մ. Ի., Միխալևա Ն. Վ. Էկոլոգիական իրավունք. Դասագիրք բուհերի համար. Մոսկվա, 2022:
3. Բրինչուկ Մ. Մ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 1998:
4. Դուբովիկ Օ. Լ. Էկոլոգիական իրավունք. Մոսկվա, 2005:
5. Իսկոյան Ա. Բ. Հայաստանի Հանրապետության Էկոլոգիական օրենսդրությունը և իրավունքը. վիճակը, խնդիրները և զարգացման հեռանկարները. Մոսկվա, 2001:
6. Գուսև Ռ. Կ. Էկոլոգիական իրավունք. Ուսումնական ձեռնարկ. Մոսկվա, 2000:

3.1.2. Նորմատիվ և միջազգային-իրավական նյութեր

1. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն:
2. Ռուսաստանի Դաշնության Սահմանադրություն:
3. Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը շրջակա միջավայրի պահպանության, ՇՄԱԳ-ի, ջրօգտագործման, ընդերքօգտագործման, անտառօգտագործման և կենդանական աշխարհի պահպանության ոլորտներում:
4. Ռուսաստանի Դաշնության «Շրջակա միջավայրի պահպանության մասին» դաշնային օրենք:
5. Ռուսաստանի Դաշնության «Էկոլոգիական փորձաքննության մասին» դաշնային օրենք:
6. Զրային, հողային, անտառային օրենսգրքեր և այլ բնական ռեսուրսների ակտեր:
7. Օրիուսի կոնվենցիա՝ շրջակա միջավայրին առնչվող հարցերում տեղեկատվության մատչելիության, որոշումների ընդունման գործընթացին հասարակության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին:
8. Կենսաբանական բազմազանության մասին կոնվենցիա, ՄԱԿ-ի Կլիմայի փոփոխության շրջանակային կոնվենցիա, Փարիզյան համաձայնագիր:

3.1.3. Լրացուցիչ նյութեր

1. Էկոլոգիական վեճերի վերաբերյալ դատական և վարչական պրակտիկայի նյութեր:
2. UNEP, IPCC և այլ միջազգային կազմակերպությունների զեկույցներ շրջակա միջավայրի պահպանության վերաբերյալ:
3. Գիտական հոդվածներ և վերլուծական նյութեր Էկոլոգիական անվտանգության, ՇՄԱԳ-ի, արդարադատության մատչելիության և Էկոլոգիական վնասի հատուցման հարցերով:

4. ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՖՈՆԴ

«Էկոլոգիական իրավունք» դասընթացի գնահատման միջոցների ֆոնդը նախատեսված է ուսումնական ծրագրով սահմանված կարողունակությունների ձևավորվածության մակարդակը ստուգելու համար: Գնահատման միջոցները ներառում են տեսական հարցեր, թեստային առաջադրանքներ, գրավոր վերլուծական աշխատանքներ, կազույների լուծում, ռեֆերատների/էսսեների պատրաստում և ամփոփիչ դիֆերենցված ստուգարք:

4.1 Կոմպետենցիաների ցանկ՝ դրանց ձեռքբերման ցուցիչների նշումով

Կոմպետենցիա	Դասընթացի թեմաներ	Գնահատման միջոցներ
ԸՄԿ-2. Ունակ է մասնագիտական գործունեության խնդիրներ լուծելիս կիրառելու նյութական և դատավարական իրավունքի նորմերը	Թեմաներ 1–8. Էկոլոգիական իրավունքը որպես ճյուղ, աղբյուրներ, իրավահարաբերություններ, քաղաքացիների իրավունքներ, բնական ռեսուրսների սեփականություն, բնօգտագործում, նորմավորում, ՇՄԱԳ, փորձաքննություն և վերահսկողություն	Սեմինարային հարցեր, թեստեր, գործնական առաջադրանքներ, կազուսներ, ամփոփիչ ստուգարք
ՄԿ-2. Ունակ է իրականացնելու համապատասխան իրավահարաբերությունների վերլուծություն	Թեմաներ 3–7. Էկոլոգիական իրավահարաբերություններ, քաղաքացիների իրավունքներ, բնօգտագործում, էկոլոգիական նորմավորում, ազդեցության գնահատում և փորձաքննություն	Վերլուծական հարցեր, էսսեներ, ռեֆերատներ, նորմատիվ ակտերի և դատական պրակտիկայի վերլուծություն
ՄԿ-3. Ունակ է իրավաբանորեն ճիշտ որակելու փաստերը և հանգամանքները	Թեմաներ 6–9. բնօգտագործում, վերահսկողություն, պատասխանատվություն, շրջակա միջավայրի պահպանություն արդյունաբերության և էներգետիկայի ոլորտներում	Կազուսներ, իրավիճակային խնդիրներ, գրավոր իրավական դիրքորոշումներ
ՄԿ-6. Ունակ է կիրառելու ազգային և միջազգային իրավունքի նորմերը	Թեմաներ 4, 7, 10. Էկոլոգիական իրավունքներ, ՇՄԱԳ, տեղեկատվության մատչելիություն, հասարակության մասնակցություն, շրջակա միջավայրի միջազգային իրավունք	Համեմատական-իրավական առաջադրանքներ, միջազգային պայմանագրերի վերլուծություն, Օրիուսի կոնվենցիայի վերաբերյալ կազուսներ
ՄԿ-9. Ունակ է բացահայտելու, կանխելու և որակելու իրավախախտումները	Թեմաներ 8–9. Էկոլոգիական վերահսկողություն, վարչական, քաղաքացիաիրավական, կարգապահական, նյութական և քրեական պատասխանատվություն	Էկոլոգիական իրավախախտումների վերաբերյալ խնդիրներ, թեստեր, որակման առաջադրանքներ

4.2. Գնահատման ցուցանիշներ և չափանիշներ

Միավորներ	Գնահատական	Չափանիշներ
88–100	A / գերազանց	Պատասխանը լիարժեք, ինքնուրույն և վերլուծական է. ուսանողը վստահորեն բացահայտում է էկոլոգիական ինստիտուտների իրավական բնույթը, ճիշտ կիրառում է ազգային և միջազգային իրավունքի նորմերը, հետևողականորեն որակում է փաստերը և ներկայացնում փաստարկված եզրակացություններ ու պրակտիկայի օրինակներ:
76–87	B / շատ լավ	Պատասխանը ընդհանուր առմամբ ամբողջական և կառուցվածքային է. թույլատրվում են առանձին ոչ էական անճշտություններ, որոնք չեն ազդում իրավական դիրքորոշման ճիշտ լինելու վրա: Ուսանողը կարողանում է կիրառել նորմերը և հիմնավորել կազուսի լուծումը:
64–75	C / լավ	Ուսանողը բացահայտում է թեմայի հիմնական դրույթները, սակայն վերլուծությունը միշտ չէ, որ բավարար խորություն ունի. առկա են փաստարկման կամ նորմատիվ բազայի օգտագործման առանձին բացեր:
52–63	D / բավարար	Ուսանողը վերարտադրում է հիմնական հասկացություններն ու նորմերը, սակայն դժվարանում է դրանք կիրառել գործնական իրավիճակների նկատմամբ. եզրակացությունները մասամբ նկարագրական են:
40–51	E / նվազագույն բավարար	Յուրացման նվազագույն մակարդակ. առկա են էական բացեր առանձին ինստիտուտների ընկալման մեջ, սակայն ուսանողը դրսևորում է դասընթացի առարկայի ընդհանուր պատկերացում:
20–39	FX / անբավարար	Պատասխանը հատվածական է, հարցի էական մասը բացահայտված չէ, իրավական նորմերը կիրառվում են սխալ կամ բացակայում է փաստական հանգամանքների և իրավական գնահատման կապը:
0–19	F / անբավարար	Առաջադրանքը փաստացի չի կատարվել կամ պատասխանի բովանդակությունը չի համապատասխանում առաջադրված հարցին:

Գնահատման ընթացքում հատուկ հաշվի են առնվում պատասխանի վերլուծական բնույթը, իրավական որակման ճշգրտությունը, Հայաստանի Հանրապետության, Ռուսաստանի Դաշնության և միջազգային պայմանագրերի նորմերի կիրառումը, փաստարկման տրամաբանությունը, պատասխանի կառուցվածքը, ինքնուրույն եզրակացությունները և էկոլոգիական-իրավական նորմերը կոնկրետ իրավիճակներում կիրառելու կարողությունը:

4.3. Գիտելիքների գնահատմանն անհրաժեշտ տիպային ստուգողական առաջադրանքներ և այլ նյութեր

4.3.1 Հարցեր սեմինարական և գործնական պարապմունքների համար

1. Էկոլոգիական իրավունքը որպես իրավունքի համալիր ճյուղ. առարկա, մեթոդ և համակարգ:
2. Էկոլոգիական իրավունքի հարաբերակցությունը վարչական, քաղաքացիական, հողային, ջրային, անտառային և քրեական իրավունքի հետ:
3. Շրջակա միջավայրի պահպանության և էկոլոգիական անվտանգության սահմանադրական հիմքերը:
4. Էկոլոգիական իրավունքի աղբյուրներ՝ ազգային ակտեր, միջազգային պայմանագրեր, դատական պրակտիկա:
5. Էկոլոգիական իրավահարաբերություններ՝ սուբյեկտներ, օբյեկտներ, բովանդակություն և իրավական փաստեր:
6. Քաղաքացիների՝ բարենպաստ շրջակա միջավայրում ապրելու իրավունքը և դրա պաշտպանության մեխանիզմները:
7. Էկոլոգիական տեղեկատվության մատչելիության իրավունքը և դրա սահմանափակման սահմանները:
8. Հասարակության մասնակցությունը էկոլոգիական նշանակություն ունեցող որոշումների ընդունմանը:
9. Բնական ռեսուրսների սեփականության իրավունքը և դրա էկոլոգիական սահմանափակումները:
10. Ընդհանուր և հատուկ բնօգտագործում. ծագման և դադարման հիմքերը:
11. Էկոլոգիական նորմավորման և ստանդարտացման իրավական հիմքերը:
12. Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում և էկոլոգիական փորձաքննություն. նպատակներ, ընթացակարգեր և հասարակության մասնակցության երաշխիքներ:
13. Էկոլոգիական վերահսկողություն. հասկացություն, տեսակներ, մարմիններ և լիազորություններ:
14. Իրավաբանական պատասխանատվություն էկոլոգիական իրավախախտումների համար. հիմքեր և տեսակներ:
15. Շրջակա միջավայրի միջազգային իրավունք. սկզբունքներ, աղբյուրներ և իրականացման մեխանիզմներ:

4.3.2 Ռեֆերատների և էսսեների թեմաներ

1. Պետության էկոլոգիական գործառույթը. ժամանակակից բովանդակություն և իրացման սահմաններ:
2. Կայուն զարգացման սկզբունքը էկոլոգիական իրավունքում:
3. Կանխազգուշացման սկզբունքը և դրա նշանակությունը էկոլոգիական ռիսկերի իրավական կարգավորման համար:
4. Բարենպաստ շրջակա միջավայրի իրավունքը որպես սահմանադրական իրավունք:
5. Էկոլոգիական տեղեկատվության մատչելիություն. միջազգային չափորոշիչներ և ազգային պրակտիկա:

6. Հասարակության մասնակցությունը ՇՄԱԳ ընթացակարգերում. իրավական նշանակություն և իրացման խնդիրներ:
7. Օրիուսի կոնվենցիան և էկոլոգիական գործերով արդարադատության մատչելիությունը:
8. Զրոգտագործման իրավական ռեժիմը. թույլտվական կարգ և էկոլոգիական սահմանափակումներ:
9. Անտառների իրավական պահպանություն և պատասխանատվություն ապօրինի հատման համար:
10. Ընդերքօգտագործման իրավական ռեժիմը և ընդերքի մշակման էկոլոգիական պահանջները:
11. էկոլոգիական նորմավորում և շրջակա միջավայրի վրա թույլատրելի ազդեցության սահմանները:
12. էկոլոգիական փորձաքննությունը որպես շրջակա միջավայրի պահպանության կանխարգելիչ մեխանիզմ:
13. Շրջակա միջավայրի վրա ազդող վարչական ակտերը և դրանց բողոքարկման կարգը:
14. էկոլոգիական վնասի հատուցում. հիմքեր, եղանակներ և ապացուցման խնդիրներ:
15. Միջազգային բնապահպանական պայմանագրերը և դրանց ազդեցությունը ազգային իրավունքի վրա:

4.3.3. Դիֆերենցված ստուգարքի հարցերի ցանկ

1. էկոլոգիական իրավունքի հասկացությունը. էկոլոգիական իրավունքի առարկան և մեթոդները:
2. էկոլոգիական իրավունքի համակարգը. ընդհանուր և հատուկ մասեր:
3. էկոլոգիական իրավունքը որպես իրավունքի ճյուղ, ուսումնական դասընթաց և իրավաբանական գիտության ուղղություն:
4. էկոլոգիական իրավունքի հարաբերակցությունը իրավունքի այլ ճյուղերի հետ:
5. էկոլոգիական իրավունքի աղբյուրները և դրանց առանձնահատկությունները:
6. էկոլոգիական իրավունքի սահմանադրական հիմքերը:
7. Միջազգային պայմանագրերը էկոլոգիական իրավունքի աղբյուրների համակարգում:
8. էկոլոգիական իրավահարաբերությունների հասկացությունը և կառուցվածքը:
9. էկոլոգիական իրավահարաբերությունների սուբյեկտները:
10. էկոլոգիական իրավահարաբերությունների օբյեկտները:
11. Քաղաքացիների էկոլոգիական իրավունքները և դրանց իրականացման երաշխիքները:
12. Հավաստի էկոլոգիական տեղեկատվության իրավունքը:
13. Հասարակության մասնակցության իրավունքը էկոլոգիական նշանակություն ունեցող որոշումների ընդունմանը:
14. էկոլոգիական իրավունքների դատական և վարչական պաշտպանություն:
15. Բնական ռեսուրսների սեփականության իրավունք:
16. Բնական ռեսուրսների սեփականության ձևերը և էկոլոգիական սահմանափակումները:

17. Բնօգտագործման իրավունք. հասկացություն, տեսակներ և ծագման հիմքեր:
18. Ընդհանուր և հատուկ բնօգտագործում:
19. Լիցենզիաները, թույլտվությունները և պայմանագրերը որպես հատուկ բնօգտագործման հիմքեր:
20. Էկոլոգիական նորմավորում. հասկացություն, տեսակներ և նշանակություն:
21. Շրջակա միջավայրի որակի նորմատիվներ:
22. Շրջակա միջավայրի վրա թույլատրելի ազդեցության նորմատիվներ:
23. Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում. նպատակներ, փուլեր և իրավական նշանակություն:
24. Պետական էկոլոգիական փորձաքննություն. հասկացություն, սկզբունքներ և անցկացման կարգ:
25. Հասարակական էկոլոգիական փորձաքննություն:
26. Շրջակա միջավայրի պահպանության տնտեսական մեխանիզմը:
27. Բնօգտագործման վճարովիությունը և էկոլոգիական վճարների տեսակները:
28. Շրջակա միջավայրի աղտոտման համար վճար:
29. Էկոլոգիական ապահովագրություն:
30. Էկոլոգիական վերահսկողություն. հասկացություն, տեսակներ և ձևեր:
31. Պետական էկոլոգիական վերահսկողություն. մարմիններ և պաշտոնատար անձանց լիազորություններ:
32. Հասարակական էկոլոգիական վերահսկողություն:
33. Էկոլոգիական իրավախախտման հասկացությունը և կազմը:
34. Կարգապահական և նյութական պատասխանատվություն էկոլոգիական իրավախախտումների համար:
35. Վարչական պատասխանատվություն էկոլոգիական իրավախախտումների համար:
36. Քրեական պատասխանատվություն էկոլոգիական հանցագործությունների համար:
37. Էկոլոգիական վնասի հասկացությունը և տեսակները. էկոլոգիական վնասի հատուցման սկզբունքը:
38. Շրջակա միջավայրի աղտոտմամբ առողջությանը և գույքին պատճառված վնասի հատուցման մեխանիզմը:
39. Զրեիի օգտագործման և պահպանության իրավական կարգավորում:
40. Մթնոլորտային օդի իրավական պահպանություն:
41. Անտառների օգտագործման և պահպանության իրավական կարգավորում:
42. Կենդանական աշխարհի օգտագործման և պահպանության իրավական կարգավորում:
43. Շրջակա միջավայրի միջազգային իրավունքի հասկացությունը, համակարգը և աղբյուրները:
44. Շրջակա միջավայրի միջազգային իրավունքի սկզբունքները:
45. Օրիուսի կոնվենցիա. տեղեկատվության մատչելիություն, հասարակության մասնակցություն և արդարադատության մատչելիություն:
46. Փարիզյան համաձայնագիր և կլիմայի փոփոխությանը հակազդելու իրավական մեխանիզմներ:

47. Միջազգային կազմակերպությունները շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում:

48. Անդրսահմանային աղտոտում և պետությունների միջազգային-իրավական պատասխանատվություն:

4.3.4. Ընթացիկ և ամփոփիչ ստուգման շրջանակում կիրառվող առաջադրանքների օրինակներ

Վերլուծական հարցի օրինակ № 1

Բացահայտե՛ք էկոլոգիական իրավունքի հասկացությունը՝ որպես իրավունքի համալիր ճյուղ: Նշե՛ք, թե էկոլոգիական կարգավորման որ տարրերն են պատկանում հանրային-իրավական, իսկ որոնք՝ մասնավոր-իրավական մեխանիզմներին: Ներկայացրե՛ք օրինակներ օրենսդրությունից և իրավակիրառ պրակտիկայից:

Վերլուծական հարցի օրինակ № 2

Բնութագրե՛ք անձանց՝ կոնկրետ հարցերի կապակցությամբ որոշումների ընդունմանը մասնակցելու իրավունքը: Բացատրե՛ք հանրային քննարկումների, տեղեկատվության մատչելիության և դատական վերահսկողության նշանակությունը էկոլոգիական իրավունքների արդյունավետ ապահովման համար:

Իրավիճակային խնդիր № 1

Տնտեսվարող սուբյեկտը նախատեսում է կառուցել օբյեկտ, որը կարող է էական ազդեցություն ունենալ շրջակա միջավայրի վրա: Հասարակական կազմակերպությունը պնդում է, որ հանրային քննարկումներն անցկացվել են ձևականորեն, բնակիչների դիտողությունները չեն արտացոլվել վերջնական նյութերում, իսկ գործունեության թույլատրելիության վերաբերյալ որոշումն ընդունվել է առանց առարկություններին պատճառաբանված պատասխան տալու: Որոշե՛ք իրավական խնդիրները, կիրառելի նորմերը և հասարակության իրավունքների պաշտպանության հնարավոր եղանակները:

Իրավիճակային խնդիր № 2

Քաղաքացիները բողոքարկում են հատուկ ջրօգտագործման թույլտվությունը՝ նշելով, որ ջրային օբյեկտն արդեն ենթարկվում է գերծանրաբեռնվածության, իսկ իրավասու մարմինը չի գնահատել մի քանի ջրօգտագործողների կուտակային ազդեցությունը: Պատրաստե՛ք դիմողների իրավական դիրքորոշումը և նշե՛ք այն փաստերը, որոնք էական նշանակություն ունեն թույլտվության իրավաչափությունը գնահատելու համար:

Իրավիճակային խնդիր № 3

Անտառային զանգվածում հայտնաբերվել է ծառերի ապօրինի հատում: Հատումն իրականացրած անձը պնդում է, որ փայտանյութը եղել է հատման մնացորդ և չունի ինքնուրույն իրավական նշանակություն: Տվե՛ք իրավիճակի իրավական որակումը, որոշե՛ք պատասխանատվության հնարավոր տեսակները և հետազոտման ենթակա ապացույցների շրջանակը:

Իրավիճակային խնդիր № 4

Ձեռնարկության գործունեությունն ուղեկցվում է մթնոլորտային օդ աղտոտող նյութերի արտանետումներով: Ստուգման արդյունքում հայտնաբերվել է սահմանված նորմատիվների գերազանցում: Որոշե՛ք իրավական հետևանքները, պետական վերահսկողության հնարավոր միջոցները և վնասի հատուցման կարգը:

4.3.5. Ինքնաստուգման թեստային առաջադրանքների բանկ

1. Էկոլոգիական իրավունքի աղբյուրների առանձնահատկությունն արտահայտվում է նրանում, որ.

Ա) Էկոլոգիական իրավունքի նորմերը ամրագրված են ինչպես հատուկ բնապահպանական իրավական ակտերում, այնպես էլ իրավունքի այլ ճյուղերի նորմատիվ իրավական ակտերում:

Բ) Էկոլոգիական իրավունքի նորմերը սահմանվում են բացառապես համայնքային մակարդակում:

Գ) Էկոլոգիական իրավունքի գլխավոր աղբյուրը միշտ միասնական էկոլոգիական օրենսգիրքն է:

2. Էկոլոգիական իրավունքի կարգավորման առարկան այն հասարակական հարաբերությունները, որոնք առաջանում են.

Ա) շրջակա միջավայրի պահպանության և ռացիոնալ բնօգտագործման ոլորտում:

Բ) բացառապես օգտակար հանածոների արդյունահանման ոլորտում:

Գ) միայն միջազգային համագործակցության ոլորտում:

3. Մարդու էկոլոգիական իրավունքների շարքին է դասվում՝

Ա) բնապահպանական տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը:

Բ) բոլոր էկոլոգիական վճարներից ազատվելու իրավունքը:

Գ) ցանկացած բնական ռեսուրս առանց թույլտվության օգտագործելու իրավունքը:

4. Հատուկ բնօգտագործումը, որպես կանոն, իրականացվում է.

Ա) թույլտվության, լիցենզիայի, պայմանագրի կամ օրենքով նախատեսված այլ իրավական հիմքի առկայությամբ:

Բ) բացառապես սեփականատիրոջ բանավոր համաձայնության հիման վրա:

Գ) առանց որևէ իրավական սահմանափակման:

5. Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատումը նպատակաուղղված է.

Ա) նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցությունների նախնական բացահայտմանը, գնահատմանը և կանխարգելմանը:

Բ) դատական վերահսկողության փոխարինմանը:

Գ) տնտեսվարող սուբյեկտին իրավաբանական պատասխանատվությունից ազատելուն:

6. Օրհուսի կոնվենցիայի հիմքում ընկած են հետևյալ հիմնական տարրերը.

Ա) տեղեկատվության մատչելիություն, հասարակության մասնակցություն և արդարադատության մատչելիություն:

Բ) բնական ռեսուրսների մասնավորեցում, լիցենզավորում և ապահովագրություն:

Գ) բացառապես պետությունների միջազգային պատասխանատվություն:

7. Էկոլոգիական վերահսկողությունը ներառում է.

Ա) պետական և հասարակական վերահսկողություն:

Բ) միայն դատախազական հսկողություն:

Գ) միայն տնտեսվարող սուբյեկտի ներքին վերահսկողություն:

8. Էկոլոգիական իրավախախտման տարրերն են.

Ա) օբյեկտի, սուբյեկտի, օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ կողմերի առկայություն:

Բ) միայն խոշոր չափի վնասի պատճառում:

Գ) միայն դիտավորության առկայություն:

9. Էկոլոգիական վնասի հատուցումը հիմնվում է.

Ա) պատճառված վնասի լրիվ հատուցման սկզբունքի վրա:

Բ) վնաս պատճառողին շահույթի բացակայության դեպքում պատասխանատվությունից ազատելու սկզբունքի վրա:

Գ) հատուցման կամավորության սկզբունքի վրա:

10. Միջազգային էկոլոգիական իրավունքը կարգավորում է.

Ա) պետությունների և միջազգային իրավունքի այլ սուբյեկտների համագործակցությունը շրջակա միջավայրի պահպանության և անդրսահմանային վնասի կանխարգելման ոլորտում:

Բ) միայն ներպետական հողային հարաբերությունները:

Գ) միայն ֆիզիկական անձանց քրեական պատասխանատվության հարցերը:

11. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրաիրավական կարգավորումների համաձայն՝ պետության բացառիկ սեփականություն են.

Ա) ընդերքը և ջրային ռեսուրսները:

Բ) քաղաքացիների մոտ գտնվող ցանկացած գույք:

Գ) բոլոր հողամասերը՝ առանց բացառության:

12. Հասարակական կազմակերպությունն շրջակա միջավայրի պաշտպանության հարցով դատարան դիմելիս, որպես կանոն, պետք է հիմնավորի.

Ա) ներկայացվող պահանջի կապը իր կանոնադրական նպատակների և կոլեկտիվ էկոլոգիական շահերի պաշտպանության հետ:

Բ) վիճարկվող նախագծում առևտրային շահի առկայությունը:

Գ) վիճելի բնական օբյեկտի նկատմամբ սեփականության իրավունքի առկայությունը: **4.3.6.**

Թեստային առաջադրանքների բանալիներ

Առաջադրանքի №	Ճիշտ պատասխան
1	Ա
2	Ա
3	Ա
4	Ա
5	Ա
6	Ա
7	Ա
8	Ա
9	Ա
10	Ա
11	Ա
12	Ա

4.4. Գնահատման ընթացակարգը սահմանող մեթոդական նյութեր

4.4.1. Գիտելիքների ընթացիկ ստուգման ձևերը

Ընթացիկ ստուգումն իրականացվում է կիսամյակի ընթացքում և ներառում է բանավոր հարցումներ, մասնակցություն սեմինարական քննարկումներին, գրավոր առաջադրանքների կատարում, թեստավորում, ռեֆերատների/էսսեների պատրաստում և էկոլոգիական-իրավական խնդիրների լուծում: Գնահատվում է ոչ միայն պատասխանի բովանդակային ճիշտ լինելը, այլև ուսանողի՝ իրավական դիրքորոշում փաստարկելու, նորմատիվ իրավական ակտերի հետ աշխատելու, իրավաբանորեն նշանակություն ունեցող փաստերը բացահայտելու և հիմնավորված եզրակացություն ձևակերպելու կարողությունը:

4.4.2. Ամփոփիչ ստուգման ձևը

Ամփոփիչ ստուգումն իրականացվում է դիֆերենցված ստուգարքի ձևով: Առաջադրանքի առաջարկվող կառուցվածքն է՝ մեկ վերլուծական հարց, մեկ իրավիճակային խնդիր և/կամ թեստային հարցերի բլոկ: Անցկացման ձևաչափը կարող է լինել գրավոր կամ բանավոր՝ դասախոսի որոշմամբ:

Ամփոփիչ առաջադրանքի միավորների բաշխում

Ամփոփիչ ստուգման տարր	Առավելագույն միավոր	Գնահատման առարկա
Վերլուծական հարց	մինչև 35 միավոր	Ստուգվում է էկոլոգիական իրավունքի հասկացությունների, սկզբունքների, աղբյուրների և ինստիտուտների իմացությունը:
Իրավիճակային խնդիր (կազուս)	մինչև 45 միավոր	Ստուգվում է փաստերը բացահայտելու, կիրառելի նորմերը որոշելու և իրավական դիրքորոշումը հիմնավորելու կարողությունը:
Թեստային/կարճ հարցեր	մինչև 20 միավոր	Ստուգվում է բազային հասկացությունների և նորմատիվ դրույթների իմացությունը:

4.4.3. Գրավոր և բանավոր պատասխանների գնահատման չափանիշներ

- հարցի ամբողջական բացահայտում և էկոլոգիական իրավունքի հիմնական ինստիտուտների իմացություն:
- իրավաբանական տերմինաբանության ճիշտ օգտագործում:
- նյութական և դատավարական իրավունքի նորմերը կոնկրետ իրավիճակի նկատմամբ կիրառելու կարողություն:
- ներպետական և միջազգային կարգավորումների վերլուծության կարողություն:
- պատասխանի տրամաբանական կառուցվածք՝ փաստեր → իրավական խնդիր → կիրառելի նորմ → փաստարկում → եզրակացություն:
- ինքնուրույն իրավական դիրքորոշում և հիմնավորված եզրակացություններ:

— գրավոր պատասխանի պատշաճ ձևավորում և ակադեմիական բարեվարքության պահանջների պահպանում:

4.4.4 Ուսանողներին ուղղված առաջարկություններ նախապատրաստման համար

Սեմինարական պարապմունքներին և ստուգարքին նախապատրաստվելիս խորհուրդ է տրվում ուսումնասիրել ոչ միայն ուսումնական գրականությունը, այլև նորմատիվ իրավական ակտերը, միջազգային պայմանագրերը, դատական պրակտիկայի նյութերը: Խնդիրներ լուծելիս անհրաժեշտ է հաջորդաբար պարզել փաստական հանգամանքները, որոշել իրավական խնդիրը, ընտրել կիրառելի նորմերը, գնահատել մարմնի իրավասությունը, ընթացակարգի պահպանումը և խախտված իրավունքի պաշտպանության հիմքերը:

5. ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԲԼՈԿ

5.1. Դասավանդման մեթոդիկա

Դասընթացի դասավանդումը կառուցվում է տեսական և գործնական ուղղվածություն ունեցող մոտեցումների համադրության վրա: Մեթոդիկայի նպատակն է ոչ միայն էկոլոգիական իրավունքի հիմքերի և ինստիտուտների վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցումը, այլև ուսանողների մոտ իրավական վերլուծության, փաստարկման և իրավական երևույթների քննադատական գնահատման կայուն հմտությունների ձևավորումը: Հատուկ ուշադրություն է դարձվում ստացված գիտելիքները իրական իրավաբանական պրակտիկային մոտեցված պայմաններում կիրառելու կարողությանը:

Սեմինարական և գործնական պարապմունքները պահանջում են ուսանողների ակտիվ նախնական պատրաստվածություն: Յուրաքանչյուր պարապմունքի շրջանակում առաջարկվում է առանցքային հարցերի և նորմատիվ աղբյուրների ցանկ, որոնք ենթակա են նախապես ուսումնասիրության: Խորհուրդ է տրվում ուսումնասիրել ոչ միայն հիմնական օրենսդրական ակտերը, այլև դատական պրակտիկայում և գիտական գրականության մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

Հական ուշադրություն է դարձվում իրավիճակային խնդիրների հետ աշխատանքին: Իրավիճակային բնույթի առաջադրանքները հնարավորություն են տալիս ուսանողներին դիտարկել իրական կամ մոդելավորված իրավիճակներ, որոնց շրջանակում անհրաժեշտ է բացահայտել իրավական խնդիրը, որոշել կիրառելի օրենսդրությունը, հիմնավորել իրավական դիրքորոշումը և առաջարկել լուծում:

Սեմինարների շրջանակում կարող են կիրառվել դերային խաղեր և իրավակիրառ իրավիճակների մոդելավորում՝ դատական գործընթացներ, վարչական ընթացակարգեր, էկոլոգիական կոնֆլիկտների քննարկում պետական մարմինների, տնտեսվարող սուբյեկտների, քաղաքացիների և հասարակական միավորումների մասնակցությամբ:

Ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը ներառում է անհատական և խմբային առաջադրանքների կատարում, գրավոր էսսեների, իրավական եզրակացությունների, թեմայի վերաբերյալ նորմատիվ բազայի անոտացված ակնարկի պատրաստում, ինչպես նաև օրենսդրության և իրավակիրառ պրակտիկայի արդիական խնդիրների վերլուծություն:

Ուսանողների ուսումնական ակտիվության գնահատումն իրականացվում է համալիր մոտեցման հիման վրա: Հաշվի են առնվում պատասխանների ճիշտությունն ու

ամբողջականությունը, փաստարկման մակարդակը, վերլուծության խորությունը, եզրակացությունների ինքնուրույնությունը, ինչպես նաև դերային և կազուսային ձևաչափերով պարապմունքների ակտիվ մասնակցությունը: